

JUSTITSMINISTERIET

Dato: 27. november 2020
Kontor: Stats- og Menneskerets-
kontoret
Sagsbeh: Anne Louise Ellingsøe
Sagsnr.: 2020-0035-0174
Dok.: 1684747

Baggrundsnotits om grundlovens § 75, stk. 2

1. Grundlovens § 75 har følgende ordlyd:

§ 75. Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrygger hans tilværelse.

Stk. 2. Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder.

Retten til hjælp fra det offentlige indtræder, såfremt den enkelte ikke kan forsørge sig selv. Det vil sige, at den enkelte har udtømt alle sine muligheder for at forsørge sig selv eller blive forsørget af andre.

Jens Peter Christensen m.fl., Grundloven med kommentarer (2015), side 485, anfører bl.a. følgende angående personkredsen omfattet af grundlovens § 75, stk. 2:

”Det må antages at følge af grundlovens § 75, stk. 2, at bestemmelsen ikke blot omfatter danske statsborgere, men også udlændinge, der opholder sig lovligt her i landet (modsat Ross 1980 s. 785). I U 2012.1761 H fastslog Højesteret, at en udlænding med opholdstilladelse som flygtning var omfattet af den personkreds, som er beskyttet af grundlovens § 75, stk. 2. Det er nærliggende, at også andre udlændinge, der opholder sig mere end rent midlertidigt her i landet, vil kunne være omfattet af bestemmelsen. Grundlovens § 75, stk. 2, er ikke til hinder for, at det bestemmes,

at udlændinge skal udsendes af landet – herunder som følge af, at de ikke er i stand til at forsørge sig selv.”

I lyset af ordlyden af grundlovens § 75, stk. 2, og den nyere statsretlige litteratur er det vurderingen, at bestemmelsen indebærer, at det påhviler staten at sikre et eksistensminimum for personer, der opholder sig mere end rent kortvarigt i Danmark, og hvis forsørgelse ikke påhviler andre. Det gælder også udlændinge uden lovligt ophold.

2. Højesteret har ved dom af 15. februar 2012 (optrykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2012, side 1761) i den såkaldte ”starthjælpssag” fastslået, at grundlovens § 75, stk. 2, må forstås således, at det påhviler det offentlige at sikre et *eksistensminimum* for personer, der omfattes af bestemmelsen, og at de ved domstolene kan få prøvet, om kravet er opfyldt. Højesteret fastslog i sagen, at en flygtning, som fik introduktionsydelse (svarende til SU-satsen) og en række enkeltstående ydelser mv., fik den hjælp fra det offentlige, som han havde krav på efter grundlovens § 75, stk. 2.

Det fremgår ikke af grundlovens § 75, stk. 2, i hvilken form hjælpen skal ydes. Det er imidlertid i litteraturen antaget, at hjælpen i henhold til grundlovens § 75, stk. 2, kan være økonomisk eller bestå af faktiske ydelser, jf. bl.a. Henrik Zahle, Dansk forfatningsret 3 (3. udgave, 2003), s. 219, Jens Peter Christensen m.fl., Dansk Statsret (3. udgave, 2020), s. 444, og Kirsten Ketscher, Socialret (3. omarbejdede udgave, 2008), s. 201.

Hjælpen vil således bl.a. kunne betinges af, at den enkelte står til rådighed for arbejdsmarkedet ved enten at tage imod et arbejdstilbud, således at den pågældende ved at påtage sig det tilbudte arbejde bliver i stand til at forsørge sig selv og sine, eller i form af krav om at deltage i en aktiv beskæftigelsesindsats.

Ved dom af 5. december 2005 (optrykt i Ugeskrift for Retsvæsen 2006, side 770) stadfæstede Højesteret Østre Landsrets dom af 19. december 2002, der frifandt en kommune for en sagsøgers påstand om

udbetaling af et beløb svarende til to måneders kontanthjælp. Påstanden blev bl.a. støttet på, at kommunen i strid med grundlovens § 75, stk. 2, havde standset udbetaling af kontanthjælp efter lov om aktiv socialpolitik i en periode på to måneder under henvisning til, at sagsøgeren ikke havde taget imod et tilbud om aktivering. Højesteret tiltrådte af de grunde, som landsretten havde anført, at der ikke var grundlag for at fastslå, at sagsøgeren i de omtvistede to måneder ikke fik tilbud om hjælp i overensstemmelse med grundlovens § 75, stk. 2.

Ved sin dom lagde Østre Landsret vægt på, at sagsøgeren, i det omfang han deltog i aktiveringstilbud, ville få udbetalt en ydelse, som oversteg et eksistensminimum, og at hans vægring ved at deltage i aktivering alene ville have som konsekvens, at han, mens aktiveringstilbuddet stod åbent, mistede ydelsen, i det omfang han ikke deltog i aktiveringen. Landsretten lagde endvidere vægt på, at aktiveringstilbuddet var rimeligt, bl.a. i den forstand, at sagsøgeren magtede at udføre arbejdet, og at kravet om aktivering var sagligt begrundet, idet det havde til formål at forbedre sagsøgerens mulighed for selvforsørgelse.

3. Ordlyden i grundlovens § 75, stk. 2, 2. led, ”dog mod at underkaste sig de forpligtelser som loven herom påbyder,” synes umiddelbart at indebære, at hjælpen kan betinges af, at modtageren opfylder enhver forpligtelse, som måtte være fastsat i loven. Det antages imidlertid, at dette led i bestemmelsen ikke giver hjemmel til at afslå at hjælpe en person, der ikke kan forsørge sig selv eller sine, fordi den pågældende ikke opfylder de forpligtelser, der er fastsat i loven, jf. herved bl.a. Henning Matzen, *Den Danske Statsforfatningsret III* (1909), side 363, Knud Berlin, *Den Danske Statsforfatningsret*, andel del, 2. halvbind (1934), side 416, og Henrik Zahle, *Dansk forfatningsret 3, Menneskerettigheder* (1997), side 202.

Dette led i bestemmelsen må navnlig antages at tage sigte på de retlighedsfortabende virkninger, som på tidspunktet for grundlovens vedtagelse var forbundet med modtagelsen af fattighjælp, jf. bl.a. Alf Ross, *Dansk Statsforfatningsret 2*, 3. udg. ved Ole Espersen (1980), side 785, socialministerens svar på spørgsmål nr. S 940 af 28. juni 1989 (*Folketingstidende 1988-89, Folketingets forhandlinger*, sp.

11600), og Henrik Zahle, a.st., side 201. De rettighedsfortabende virkninger, der var forbundet med modtagelse af fattighjælp var bl.a. tab af valgret og retten til at indgå ægteskab.